

В статті аналізуються проблеми посвідчення алеаторних цивільних прав в змісті різних видових конструкцій цінних паперів. Домінуючою виступає думка про неможливість посвідчення алеаторних цивільних прав в змісті різних видових конструкцій цінних паперів. Майбутнє концепції алеаторних цивільних прав в змісті різних видових конструкцій цінних паперів систематизовано в три висновки: консервативний, інноваційний, радикальний.

Ключові слова: алеаторні права, алеаторні зобов'язання, похідні цінні папери, похідні фінансові інструменти, лотерейний білет.

Козык В.Е. Удостоверение алеаторных прав ценными бумагами

В статье анализируются проблемы удостоверения алеаторных гражданских прав в содержание различных видовых конструкций ценных бумаг. Доминирует мысль о невозможности удостоверения алеаторных гражданских прав в содержание различных видовых конструкций ценных бумаг. Будущие концепции алеаторных гражданских прав в содержании различных видовых конструкций ценных бумаг систематизировано в три вывода: консервативный, инновационный, радикальный.

Ключевые слова: алеаторные права, алеаторные обязательства, производные ценные бумаги, производные финансовые инструменты, лотерейный билет.

Kozyk V.Y. The incorporation of risky rights by valuable papers.

The article deals with the problems of incorporation of risky civil rights into the contest of different kinds of the valuable papers. The domination of the thought about impossibility of certificate of risky civil law rights by all kinds of valuable papers constructions in the civil law science and the theory of valuable papers is claimed. The future of the conception of risky civil rights incorporation into the contest of different kinds of the valuable papers is systemized into three conclusions: conservative, innovative, radical.

Keywords: risky rights, risky obligations, derivative valuable papers, derivative financial instruments, lottery note.

Козлов А.М.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВНИКА У ДОГОВОРІ ПОСТАВКИ ТОВАРІВ ЗА ДЕРЖАВНИМ ЗАМОВЛЕННЯМ

УДК: 347.4

Актуальність теми. Договори у яких бере участь держава, або державні органи, установи, організації завжди були предметом особливої уваги суспільства, оскільки ці суб'єкти за своєю правовою природою наділений специфічними повноваженнями, і при тому повинні відповідати вимогам, які держава сама встанов-

лює для всіх суб'єктів цивільних правовідносин і несуперечити їм. Сторони, а саме державний замовник, у договорі поставки товарів за державним замовленням не є винятком з цього правила.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідження окремих аспектів даної проблеми проводили В.В. Луць, І.І. Банасевич, В.С. Щербина, Г.В. Пронська, О.А. Беляневич, Я.В. Петруненко та інші.

Метою цієї статті є визначення особливості участі державного замовника у договорі поставки товарів за державним замовленням.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи ч.1 ст.40 Закону України «Про здійснення державних закупівель» у якій вказано, що договір про закупівлю укладається в письмовій формі відповідно до положень Цивільного кодексу України (далі – ЦК) та Господарського кодексу України (далі – ГК) з урахуванням особливостей визначених цим Законом. Отже, відповідно до положень ст.712 ЦК та ст. 265 ГК сторонами договору поставки є відповідно покупець та постачальник.

Покупцем в договорі поставки товарів за державним замовленням враховуючи особливості правовідносин, які виникають у сфері державних закупівель, що передбаченні у Законах України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014 (далі – Закон про здійснення державних закупівель), «Про оборонне державне замовлення» від 3.03.1999 р. (далі - Закон про державне оборонне замовлення), «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.1997 р. (далі - Закон про державний матеріальний резерв) та інших нормативних актах, де назва покупець не застосовується, а натомість використовується термін **замовник**.

Поняття державний замовник зустрічається у ГК в ч.2 ст. 13 де зазначається, що державний контракт укладається між державним замовником та виконавцем державного замовлення. Так, у Законі України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб», який втратив чинність у зв'язку з прийняття у 2014 році нового закону «Про здійснення державних закупівель», державним замовником визначалось Верховна Рада

України та інші центральні органи державної влади України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, державні організації та інші установи - головні розпорядники коштів державного бюджету.

Відповідно ж до Закону про здійснення державних закупівель замовники – це органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також юридичні особи (підприємства, установи, організації) та їх об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі за наявності однієї з таких ознак:

юридична особа є одержувачем бюджетних коштів та уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, в межах такого фінансування;

органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління юридичної особи;

у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків.

До замовників також належать замовники, визначені в пункті 1 частини першої статті 1 Закону України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності», а саме:

- юридичні особи, які провадять діяльність у будь-якій із сфер, визначених статтею 2 цього Закону;

- суб'єкти господарювання, які провадять діяльність у будь-якій із сфер, визначених статтею 2 цього Закону, та відповідають хоча б одній з таких ознак:

- органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування належить частка у статутному капіталі суб'єкта господарювання у розмірі більш ніж 50 відсотків або такі органи володіють більшістю голосів у вищому органі суб'єкта господарювання чи правом призна-

чати більше половини складу виконавчого органу чи наглядової ради суб'єкта господарювання;

- наявність спеціальних або ексклюзивних прав;

Державний замовник укладає відповідні договори завжди від імені держави або органу місцевого самоврядування, стороною договору є саме він.[1-3] Боржником за зобов'язанням, які впливають з такого договору, є саме держава, до такого висновку можна прийти виходячи з положень ст.167 та ст.174 ЦК. Тому, наприклад, при ліквідації установи, яка виступала державним замовником за договором, зобов'язання, що впливає з договору, не припиняється, оскільки воно виникло і залишається не у ліквідованої юридичної особи, а безпосередньо у держави.

Але зауважимо, що договори на здійснення державного замовлення замовник укладає від свого імені, а не від імені держави (п.4 ч.1. ст.1 Закону про здійснення державних закупівель).

Державний замовник є ключовою фігурою у процесі розміщення державного замовлення. Однією з найважливіших його функцій є забезпечення потреби держави або територіальної громади. (п.4 ч.1. ст.1 ЗУ Про здійснення державних закупівель).

У зв'язку із здійсненням вказаної функції державний замовник наділений правами приймати рішення про вибір способу розміщення процедури замовлення (ст. 12 Закону про здійснення державних закупівель), здійснювати процедури закупівлі, передбачені частиною першою статті 12, із використанням електронних засобів, укладати договори про закупівлю відповідних товарів і послуг виключно з тими учасниками, з якими укладено рамкову угоду (ч.5 ст.13 Закону про здійснення державних закупівель)

Передбачені Законом про здійснення державних закупівель, також особливі обов'язки державного замовника, в тому числі: відмовлятися від укладення контракту з постачальником при встановленні зазначених у Законі фактів, зокрема:

1) він має незаперечні докази того, що учасник або учасник попередньої кваліфікації пропонує, дає або погоджується дати прямо чи опосередковано будь-якій посадовій особі замовника, іншого державного органу винагороду в будь-якій формі (пропо-

зиція щодо найму на роботу, цінна річ, послуга тощо) з метою вплинути на прийняття рішення щодо визначення переможця процедури закупівлі або застосування замовником певної процедури закупівлі;

2) службову (посадову) особу учасника або учасника попередньої кваліфікації, яку уповноважено учасником або учасником попередньої кваліфікації представляти його інтереси під час проведення процедури закупівлі, фізичну особу, яка є учасником або учасником попередньої кваліфікації, було притягнуто згідно із законом до відповідальності за вчинення у сфері державних закупівель корупційного правопорушення;

3) суб'єкт господарювання (учасник або учасник попередньої кваліфікації) протягом останніх трьох років притягувався до відповідальності за порушення, передбачене пунктом 4 частини другої статті 6, пунктом 1 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів (тендерів);

4) фізична особа, яка є учасником або учасником попередньої кваліфікації, була засуджена за злочин, вчинений з корисливих мотивів, судимість з якої не знято або не погашено у встановленому законом порядку;

5) службова (посадова) особа учасника або учасника попередньої кваліфікації, яку уповноважено учасником або учасником попередньої кваліфікації представляти його інтереси під час проведення процедури закупівлі, була засуджена за злочин, вчинений з корисливих мотивів, судимість з якої не знято або не погашено у встановленому законом порядку;

6) пропозиція конкурсних торгів (кваліфікаційна, цінова пропозиція) подана учасником процедури закупівлі, який є пов'язаною особою з іншими учасниками процедури закупівлі та/або з членом (членами) комітету з конкурсних торгів замовника;

7) учасник або учасник попередньої кваліфікації визнаний у встановленому законом порядку банкрутом та відносно нього відкрита ліквідаційна процедура.(ст.17 Закону про здійснення державних закупівель)

Також, замовник може прийняти рішення про відмову учаснику, якщо:

1) учасник або учасник попередньої кваліфікації має заборгованість із сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

2) учасник або учасник попередньої кваліфікації не провадить господарську діяльність відповідно до положень його статуту;

3) учасник або учасник попередньої кваліфікації зареєстрований в офшорних зонах. Перелік офшорних зон встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Виключним правом державного замовника, якого немає, в тому числі, і в уповноваженого органу, є право підписувати договір про здійснення державних закупівель.

Правовий статус державного замовника, за загальним правилом, не залежить від специфіки поставки в рамках конкретної закупівлі товарів. У той же час деякі зміни в його статусі спостерігаються під час розміщення оборонного замовлення, при поставці матеріальних цінностей до державного матеріального резерву, а також при особливості здійсненні закупівель в окремих сферах господарської діяльності. (Наприклад поставка військової техніки, окремо визначеній військовій частині).

У ст. 8 Закону про державний матеріальний резерв та ст. 7 Закону про державне оборонне замовлення сказано, що розміщення відповідних замовлень (тобто замовлень на поставку матеріальних цінностей до державного резерву та державного оборонного замовлення) здійснюється відповідно до Закону про здійснення державних закупівель з урахуванням особливостей, встановлених зазначеними законами.

Коло суб'єктів, які можуть виступати державними замовниками оборонного замовлення, досить обмежене.

У відповідності зі ст. 1 Закону Про державне оборонне замовлення державними замовниками оборонного замовлення визначаються Кабінетом Міністрів України центральні органи державної виконавчої влади, інші органи – головні розпорядники бюджетних коштів. Так, постановою Кабінетів Міністрів України

«Про питання державного оборонного замовлення» від 27 квітня 2011р. уповноваженим центральним органом визначається Міністерство економічного розвитку і торгівлі-щодо координації діяльності з реалізації державного оборонного замовлення, а державними замовниками з оборонного замовлення, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство доходів і зборів, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство інфраструктури, Міністерство оборони, Міністерство промислової політики, Державну службу з надзвичайних ситуацій, Державну пенітенціарну службу, Служба безпеки, Служба зовнішньої розвідки, Державне космічне агентство, Адміністрацію Державної прикордонної служби, Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Головне управління розвідки Міністерства оборони, Управління державної охорони.

Основні функції державного замовника з оборонного замовлення зазначені у ст. 4 Закону про державне оборонне замовлення. Багато із зазначених у цій статті функцій притаманні тільки державному замовнику оборонного замовлення: наприклад, організація та проведення державних випробувань дослідних зразків (комплексів, систем) озброєння та військової техніки; затвердження конструкторської документації для здійснення серійного виробництва озброєння і військової техніки та ін.

Можна припустити, що правовий статус державного замовника з оборонного замовлення відрізняється від правового статусу «звичайного» державного замовника за Законом України Про здійснення державних закупівель». На особливі вимоги до суб'єктного складу, в тому числі до замовника, при розміщенні державного оборонного замовлення вказують, зокрема, М.І. Брагінський і В.В. Вітрянский[4, с.180]. Існує і протилежна думка, так, наприклад А.Г. Тищенко вважає, що статус замовника, який розмістив державне оборонне замовлення і статус замовника який розмістив замовлення комп'ютерної техніки для потреб сільської школи, нічим не відрізняються[5]. На Наш погляд дана думка є помилковою, оскільки до замовника з оборонного державного замовлення встановлюються повноваження, які характерні тільки йому, і обумовленні специфікою предмету закупівлі.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону про державний матеріальний резерв державним замовником на поставку матеріальних цінностей до державного резерву є центральний орган виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом (зараз - Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), або його територіальні органи в межах повноважень, встановлених розпорядженням зазначеного органу виконавчої влади.

Подібно до функцій державного замовника з оборонного замовлення, у державного замовника на поставку матеріальних цінностей до державного резерву також є специфічні, властиві тільки йому функції: наприклад, з управління системою державного резерву, формування пропозицій до проекту бюджету на відповідний рік по структурі витрат системи державного резерву та ін.

У зазначеного державного замовника є специфічні обов'язки (наприклад, по своєчасному освіженню (оновленню) матеріальних цінностей державного матеріального резерву).

Незважаючи на наявність окремого Закону України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» від 24 травня 2012р., будь-якої особливої специфіки у правовому статусі державних замовників в окремих сферах господарської діяльності для державних потреб немає.

Основними функціями державних замовників є: конкурсний відбір виконавців державного замовлення; укладання державних контрактів з виконавцями державного замовлення; гарантія оплати виконавцям державного замовлення товарів, яка поставляється для задоволення державних потреб на умовах, що визначаються державним контрактом.

Відповідно, замовником за договором поставкам товарів за державним замовленням виступає держава в особі відповідного державного органу влади.

Отже, замовником як зазначалось вище є Верховна Рада України та інші центральні органи державної влади України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, державні організації та інші установи - головні розпорядники коштів держав-

ного бюджету. Розпорядниками державного бюджету виступають - органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, інші органи, установи, організації, визначені Конституцією та іншими актами законодавства України, а також установи чи організації, утворені у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Криму чи органами місцевого самоврядування та уповноважені на отримання державних коштів, взяття за ними зобов'язань і здійснення платежів, а також підприємства та їх об'єднання (Закону про здійснення державних закупівель)

Вказані суб'єкти права відрізняються від звичайних юридичних осіб цивільного права тим, що створюються на основі публічно - правового (владно - розпорядчого) акту і переслідують у своїй діяльності публічні (громадські) цілі, а також мають певні владні повноваження.

Проте особливий статус держави як суб'єкта цивільного права визначається і проявляється не в його відносинах з іншими суб'єктами - фізичними і юридичними особами, а в природі його існування і створення. Особливі якості правосуб'єктності держави, що виникають з об'єднання в одній структурі і політичній організації, наділеній владними повноваженнями, і суб'єкта господарювання, не повинні змінювати природу регульованих цивільним правом відносин, в яких бере участь держава, перетворити їх на відносини з елементами влади – підпорядкування[6, с.151].

Відповідно, держава не завжди виступає в правовому житті як суб'єкт примусової влади. В деяких випадках з міркувань практичної доцільності вона відмовляється від своїх переваг і займає рівноправне положення з приватними особами, тобто підкоряється тим же самим нормам права, яким підпорядковані вони у своїх взаємних відносинах. При цьому, необхідно підкреслити, що для публічно - правових відносин істотно важливе не те, що суб'єктом в ній є державна влада, а сам характер вступу її у правовідношення[7, с.105].

Відповідні договори спрямовані на задоволення тих чи інших державних потреб, а не конкретних потреб органів влади,

тому їх стороною є безпосередньо публічно-правове утворення — держава, а не той чи інший орган влади [4, с.179; 8, с.118]. Для з'ясування питання про те, хто ж є учасником цивільних відносин — держава чи відповідний орган державної влади, А.С. Довгерт пропонує виходити з наступного: якщо орган державної влади виконує покладені на нього державою функції, то у відповідних цивільних відносинах цей орган є представником держави і набуває цивільних прав і обов'язків для держави. Тобто учасником цих відносин є держава Україна. Якщо ж орган державної влади діє у цивільних відносинах з метою матеріального та іншого забезпечення здійснення відповідної державної політики (орендує приміщення, працівників, платить за газ, електроенергію тощо), то учасником цивільних відносин виступає саме цей орган. Більше того, вчений пропонує відходити від практики надання міністерствам, відомствам, іншим органам влади та місцевого самоврядування статусу юридичних осіб та піти шляхом багатьох країн світу, де в цивільних відносинах виступають не вказані органи, а безпосередньо держава або громада, до яких, в разі спору, подають цивільні позови. [9, с.118-121]

Необхідно погодитись із думкою Л. Бондаренка про те, що держава — це універсальна політико-управлінська система в суспільстві, яка виконує публічні функції і виступає як цілісний суб'єкт і як система взаємопов'язаних інститутів і структур, що здійснюють його функції. Її основною ознакою завжди є публічна влада. Участь держави у цивільних правовідносинах зумовлена саме цим, тобто реалізацією публічних завдань, що стоять перед нею. Навряд чи правильною є точка зору про те, що держава, беручи участь у цивільних правовідносинах, добровільно відмовляється від використання влади. Оскільки держава має ознаку публічної влади, її участь у цивільно-правових відносинах, заснованих на принципі юридичної рівності та вільному волевиявленні їх учасників, руйнує цей принцип. До відносин же заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій стороні, цивільне законодавство не застосовується (ст. 1 ЦК). Можливо саме для уникнення зазначеного протиріч-

чя законодавець сприйняв традиційну теорію держави і в новому ЦК не відніс ні державу, ні територіальні громади, ні інші публічно-владні утворення до юридичних осіб публічного права [10, с.35] і визначив, що ці публічно-владні утворення набувають та здійснюють цивільні права та обов'язки через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Цікавою є думка про те, що відносини, в яких державі протистоять організації і громадяни, є предметом цивільного права лише постільки, поскільки обидві їх сторони виступають як рівні суб'єкти.[1, с.135]

Висновки. Проаналізувавши законодавство стосовно правового статусу державного замовника можна виділити наступні характерні риси:

- державним замовником завжди виступає органи державної влади та органи місцевого самоврядування, та юридичні особи, які фінансуються за рахунок бюджету, або юридичні особи в управлінні яких приймає держава або орган місцевого самоврядування за умов визначених законодавством;

- державний замовник наділяється специфічними правами та функціями, які можуть відрізнитись один від одного залежно від предмету закупівлі;

- договір поставки товарів за державним замовленням завжди підписує державний замовник, а у разі ліквідації державного замовника виконання зобов'язання покладається на державу;

- державний замовник сам обирає процедуру здійснення державної закупівлі;

- держава та інші органи місцевого самоврядування в цивільно-правових відносинах виступають на рівних правах з іншими їх учасниками - фізичними і юридичними особами. У взаємовідношенні сторін цивільного правовідношення мають бути відсутні будь-які елементи управління, жодна із сторін не виступає як орган влади - сторони в цьому правовідношенні рівноправні.

1. Брагинский М. И. *Участие Советского государства в гражданских правоотношениях* / М. И. Брагинский. – М., 1981. – 192 с.

2. Дойников И.В. *Государственноепредпринимательство: учебник / И. В. Дойников.* – М. : Приор, 2000. – 240 с.
3. Колесников И.В. *Государство, государственный орган, государственныйзаказчик –ктоявляетсясторонойгосударственногоконтракта? / И. В. Колесников // Право и политика.* – 2007. – № 4. – С. 8–16.
4. Брагинский М. И. *Договорное право.* – Кн. 3. *Договоры о выполнение работ и оказании услуг / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский.* – М., 2008. – 1058 с.
5. Тищенко А.Г. *О некоторых проблемах размещения государственного оборонного заказа // Право в Вооруженных Силах.* – 2006. – №6. – С. 30–31.
6. Филиппов П.М. *Публично-правовые образования в современных хозяйственно-правовых отношениях / П. М. Филиппов, А. Ю. Кийко, А. П. Елисеев.* – Уфа: ОН и РИО УЮИ МВД РФ, 2005. – 289 с
7. Черепяхин Б.Б. *Труды по гражданскому праву / Б. Б. Черепяхин.* – М.: Статут, 2001. – 479 с.
8. Суханов Е.А. *Об ответственности государства по гражданско-правовым обязательствам / Е. А. Суханов // Вестник Высшего Арбитражного Суда РФ.* – 2001. – № 3. – С. 118–119.
9. *Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / [А. С. Довгерт, Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць та ін.]; за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України.* – К.: Істина, 2004. – 928 с.
10. Бондаренко Л. *Цивільно-правовий аналіз юридичних осіб публічного права / Л. Бондаренко // Підприємництво, господарство і право.* – 2005. – № 12. – С.35-37.

Козлов А. М. Правовой статус державного замовника у договорі поставки товарів за державним замовленням.

Стаття присвячена дослідженню правового статусу державного замовника у договірних відносин поставки товарів за державним замовленням.

Ключові слова: договір поставки, державне замовлення, державний замовник.

Козлов А. Н. Правовой статус государственного заказчика в договоре поставки товаров по государственному заказу.

Статья посвящена исследованию правового статуса государственного заказчика в договорных отношениях поставки товаров по государственному заказу.

Ключевые слова: договор поставки, государственный заказ, государственный заказчик.

Kozlov A. M. The legal status of the state customer on the agreement of goods supplying of the state order

The article is dedicated to research of the legal status of the state customer in contractual relationson the agreement of goods supplying of the state order.

Keywords: supply agreement, state order, substantial conditions of the agreement, commodity, products.

Логвінова М.В.

СУДОВА ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВСТАНОВЛЕННЯМ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ, НАБУТОГО ЗА ЧАС ШЛЮБУ

УДК 347.626.4

Постановка проблеми. Із появою в національному законодавстві такого суб'єкта господарювання як фізична особа-підприємець, виникає чимало практичних питань щодо правового режиму його майна. Особливо ця проблема загострюється під час вирішення судами справ про визнання майна, придбаного фізичною особою-підприємцем за час перебування у шлюбі, спільною сумісною власністю подружжя. Неоднакове застосування судами норм ст. 61 Сімейного кодексу України (далі – СК України) [1] спровокували суперечливі за змістом, проте чинні на сьогодні рішення Конституційного Суду України від 19.09.2012 року №17-рп/2012 у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «КІО» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України (далі – рішення КСУ) [2] та Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 року №11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» (далі – Постанова Пленуму ВСУ №11) [3].

Ступінь наукової розробки. Дослідженню правового режиму майна подружжя, один з яких є суб'єктом господарювання, присвячена не одна наукова розвідка. Такі вітчизняні науковці як Т.О.Ариванюк, О.В.Дзера, І.В.Жилінкова, І.М.Кучеренко, Я.В.Новохатська, Я.М.Романюк, З.В.Ромовська, І.В.Спасібо-Фатеева, Н.Ю.Христенко доктринально «підсилили» положення сімейного